

بسمه تعالی

چارچوب شناسایی، ارزیابی و مستند سازی بهترین تجربیات / دانش بومی مرتبط با مدیریت پایدار منابع طبیعی

سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور

دفتر آموزش، ترویج و مشارکتهای مردمی

خرداد 1397

چارچوب شناسایی، ارزیابی و مستند سازی بهترین تجربیات / دانش بومی مرتبط با

مدیریت پایدار منابع طبیعی

مقدمه:

علیرغم اقدامات و تلاشهای قابل توجهی که توسط سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور در راستای حفاظت، احیا، توسعه و بهره برداری پایدار از عرصه های منابع طبیعی صورت گرفته است، به ندرت می توان رد پای از مستند سازی علمی این اقدامات در جهت اطلاع رسانی مناسب و ایجاد کانونهای یادگیری و تعمیم تجارب موفق حاصله جستجو نمود. بدین ترتیب اگر که بر اساس یک اقدام نتیجه گرا، هدف از انجام فرایند شناسایی و مستند سازی بهترین تجربیات را معرفی درس آموخته هایی بدانیم که قابل تعمیم بوده و می توانند بعنوان یک الگو دست اندرکاران و ذینفعان مرتبط از جمله بهره برداران و مجریان طرح های منابع طبیعی را به تغییر رفتار و عملکرد بهتر متقاعد سازد، باید گفت که در این راستا چندان موفق نبوده ایم. رسالت آموزش و ترویج ایجاب می کند، ابتکارات و اقدامات موثری که در راستای مدیریت پایدار سرزمین، بخشهای دولتی متولی این امر و یا توسط جوامع محلی صورت می گیرد به درستی مورد شناسایی و ارزیابی قرار گرفته و با استفاده از ابزارهای رسانه ای و فعالیتهای ترویجی در اختیار سایرین قرار گیرد. اعمال ارزیابی در این فرآیند از این جهت حائز اهمیت است که در فرایند تعمیم، دیگران را متقاعد به ارجحیت این اقدامات بر روشهای معمول نماید.

بر این اساس و بنا بر تاکید رئیس محترم سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور موضوع ارائه یک چارچوب جامع و استاندارد برای شناسایی ارزیابی و ترویج بهترین تجربیات در دستور کار قرار گرفت. از طرفی، با توجه به اینکه دانش بومی مرتبط با مدیریت پایدار منابع طبیعی از دیدگاه ماموریت اجرایی و عملیاتی سازمان به مثابه درس آموخته های آمیخته با فرهنگ بومی، زمینه سازگاری و پذیرش جوامع محلی را داشته و از این نظر می توانند بعنوان بهترین تجربیات، موجب ارتقاء دانش سایر بهره برداران شود، پیشنهاد گردیده است تا فرآیند شناسایی ارزیابی و تعمیم دانش بومی نیز در تدوین الگوی استاندارد مورد بحث، مد نظر قرار گیرد.

در این راستا دفتر آموزش، ترویج و مشارکتهای مردمی ماموریت یافت تا بر اساس مطالعات اسنادی و کتابخانه ای و نیز تحلیل و ارزیابی الگوی جاری، چارچوب پیشنهادی خود را برای ماموریت فوق ارائه نماید.

نتیجه بررسی های اولیه این بوده است که الگوی ارائه شده از سوی پروژه تدوین عملکرد کنوانسیون مقابله با بیابانزایی برای شناسایی و ارزیابی بهترین تجربیات (Best Practice) که در گزارشات کشوری چهارم و پنجم کنوانسیون مقابله با بیابانزایی تحت عنوان بهترین تجربیات مدیریت پایدار سرزمین (SLM) و سازگاری (Adaptation) معرفی گردیده، به لحاظ جامعیت، و برخورداری از یک منطق عملیاتی و اجرایی، الگوی مناسبی برای شناسایی و ارزیابی بهترین تجربیات و دانش بومی مدیریت منابع طبیعی می باشد. شایان ذکر است کنوانسیون مقابله با بیابانزایی از کشورهای عضو و سازمانهای مردم نهاد درخواست نموده است تا در فرایند تدوین گزارشات کشوری، بهترین تجربیات مدیریت پایدار سرزمین، اعم از فناوریهای نوین، رویکردهای اثربخش و یا دانش بومی را مورد شناسایی قرار داده و در قالب یک سیستم کارآمد به اشتراک گذاری دانش، با بهره گیری از الگوهای

مناسب رسانه ای و آموزشی نسبت به تعمیم یافته ها و ترویج روشها و تکنیک های مناسب آمده اقدام نمایند. نتایج بدست آمده از این فرایند می تواند در قالب سیستم های کار آمد به اشتراک گذاری دانش در اختیار طیف وسیعی از افراد، تشکلهای سازمانهای مرتبط با منابع طبیعی از جمله محققین، سیاستگذاران و برنامه ریزان، کارشناسان بخشهای اجرایی، تعاونی ها، بخش خصوصی، سازمانهای مردم نهاد و مجریان و بهره برداران، در قالب یک بانک اطلاعات اعتبار سنجی شده قرار گیرد.

اطلاعات این الگو بر مبنای پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده قرار داشته و با بهره گیری از تکنیک ارزیابی سریع محلی و روشهای کیفی تجارب موفق/ دانش بومی شناسایی و مورد ارزیابی فنی قرار گرفته و همانگونه که گفته شد در قالب بانک اطلاعات در دسترس مخاطبین مرتبط قرار می گیرد.

با توجه به توضیحات ارائه شده، قالب شناسایی، ارزیابی و مستند سازی بهترین تجربیات و دانش بومی منابع طبیعی و حوزه های آبخیز تدوین و ارائه گردید. اگر چه این قالب حتی الامکان ساده و خلاصه تهیه شود. لیکن به منظور اطمینان از کیفیت داده ها پیشنهاد می گردد تا کارگاه های ظرفیت سازی و مهیا سازی کارشناسان مسئول تدوین تجارب موفق به منظور ارائه شیوه های جمع آوری اطلاعات و نحوه تکمیل پرسش نامه برگزار گردد.

معرفی پرسشنامه:

حوزه عمل این پرسش نامه، مدیریت پایدار منابع طبیعی در حدود ماموریت و وظایف سازمان جنگلهای، مراتع و آبخیزداری کشور است. بر این اساس این مدیریت شامل هرگونه سیاست، روش و فناوری اعم از استفاده از پوشش گیاهی، آب، خاک به منظور تولید کالاها و خدمات برای برآورده ساختن نیازمندی های در حال تغییر انسانی در طول زمان و به نحوی است که قابلیت تولید و کارکردهای این منابع در درازمدت تامین گردد. هدف نهایی این اقدام بهبود اثربخشی اقداماتی است که سازمان جنگلهای، مراتع و آبخیزداری در راستای ماموریت خود انجام می دهد. دستیابی به هدف فوق نیازمند درک بهتر از تجارب موفق و دانش بومی مرتبط با مدیریت پایدار منابع طبیعی می باشد. این اقدامات می تواند شامل فعالیتهای جاری سازمان در قالب طرح های محوری و یا دانش بومی و محلی جوامع بهره بردار عرصه های منابع طبیعی باشد. این درس آموخته ها، از مهمترین منابع مدیریتی برای اصلاح و بهبود روشها در حوزه های مدیریتی، سیاستگذاری، برنامه ریزی و اجرا بشمار رفته از طرفی می تواند بعنوان یک الگو برای تعمیم مدیریت پایدار منابع طبیعی در حوزه های آبخیز در نظر گرفته شود. تکمیل این پرسش نامه نیازمند تشریح مساعی و کار گروهی می باشد این اقدام علاوه بر ارتقاء اعتبار اطلاعات بدست آمده تبادل دانش، یادگیری، ایجاد ذهنیت مشترک و ایجاد ظرفیت در گروهی است که در این فرایند مشارکت می نمایند.

قبل از تکمیل پرسش نامه موارد زیر را مطالعه نمایید:

- پیشنهاد می گردد برنامه ریزی لازم برای برگزاری کارگاه های توجیهی و تشریح نحوه تکمیل پرسشنامه با هماهنگی دفتر آموزش، ترویج و مشارکتهای مردمی براساس فلوچارت ارسال انجام شود. این اقدام زمینه لازم برای ایجاد یک بانک اطلاعاتی منسجم و یکپارچه برای شناسایی، ارزیابی و مستندسازی تمامی تجارب موفق سازمان را فراهم خواهد نمود مخاطبین کارگاههای توجیهی کمیته های فنی معاونتها، دفاتر ستادی و ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری استانهای کشور خواهند بود.
- دفتر آموزش، ترویج و مشارکتهای مردمی سازمان تلاش خواهد نمود از ظرفیت بخشهای تخصصی درون و برون سازمانی در راستای شناسایی، ارزیابی، مستند سازی و در نهایت تدوین بانک اطلاعات جامع تجارب موفق سازمان استفاده نماید.
- در این پرسشنامه حد اقل اطلاعات مورد نیاز در نظر گرفته شده است. در بسیاری از موارد اخذ اطلاعات نیازمند همکاری جوامع محلی است. در این ارتباط اصول کار با این جوامع و ملاحظات مرتبط می بایست مد نظر قرار گیرد.
- نیاز است تا از تمامی اسناد مرتبط برای تکمیل پرسش نامه استفاده شده و برای بهبود کیفیت اطلاعات از نقطه نظرات متخصصین دیگر بهره برداری لازم صورت گیرد.
- برخی از قسمت های پرسش نامه صرفاً با علامت گذاری تکمیل می گردد. در برخی از موارد می توان بیش از یک گزینه را انتخاب نمود. این موارد در متن پرسشنامه مشخص شده است.
- در مواردی که با واژه "توضیح دهید" مشخص شده، حتماً می بایست تکمیل گردد. توضیحات ارائه شده می بایست با رعایت اختصار در متن ارائه گردد. رعایت این موارد برای طراحی یک بانک اطلاعات هوشمند ضروری است.
- برای اطلاعات ارائه شده حتماً ماخذ و مرجع کسب اطلاعات را مشخص شوند. حتی الامکان از تصاویر گویا با توضیحاتی که در متن پرسشنامه لحاظ گردیده است استفاده گردد.
- نسخه اصلی عکس ها و یا نقشه های مورد درخواست ضمیمه پرسشنامه و در سامانه ملی بارگزاری گردد .
- اطلاعات در قالب فایل ورد (word) و بصورت تایپ شده در متن پرسشنامه لحاظ شده و در کمیته فنی مورد بررسی قرار گرفته و سپس در سامانه ملی بارگزاری گردد.
- مسئولیت هدایت فنی کارشناسان مسئول استانی و اعتبار سنجی پرسش نامه های تکمیل شده به عهده کمیته فنی ادارات کل و ساختارهای متناظر مربوطه در ستاد سازمان است، که در نهایت توسط دفتر آموزش، ترویج و مشارکت های مردمی (مدیر سامانه ملی تجربیات موفق) نهایی و بارگزاری خواهد شد.

سامانه ملی شناسایی، ارزیابی و مستندسازی تجربیات موفق (<https://bestpractice.frw.ir>)

سامانه ملی تجربیات موفق در مورخ 99/3/27 در مراسم روز جهانی مقابله با بیابانزایی توسط وزیر محترم جهاد کشاورزی افتتاح گردید و متعاقب آن فلوجارت فاز اول به شرح ذیل توسط دفتر آموزش، ترویج و مشارکت های مردمی سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور به کلیه استانها ابلاغ گردید.

فلوجارت فاز اول تکمیل پرسشنامه شناسایی، ارزیابی و مستندسازی تجربیات موفق

ورود به سامانه تجربیات موفق به آدرس <https://bestpractice.frw.ir> و تغییر رمز عبور کاربری توسط رئیس کمیته فنی - دبیر کمیته فنی و رئیس اداره آموزش و ترویج استان (برای بار اول)

انتخاب تجارب و الگوی موفق در فاز اول از بین موارد پیشنهادی بخش های فنی اداره کل توسط اعضای کمیته فنی استان

یازدید اعضای کمیته فنی از همه عناوین فعالیت الگویی موفق و درج اطلاعات لازم در پرسشنامه از مجری طرح و یا بهره بردار توسط دبیر کمیته فنی و مستندسازی فعالیت های مجری توسط رئیس اداره آموزش و ترویج استان (تهیه دو فیلم ۵ دقیقه ای شامل درس آموخته ها و تکنیک مورد استفاده شده در تجربه موفق، حد اقل چند عکس از جلسه کمیته فنی در خصوص نهایی کردن پرسشنامه، امضا اعضای کمیته فنی، تابلو پروژه در محل طرح، عکس از منطقه الگویی قبل و بعد از اجرای طرح - مجری طرح - تهیه نقشه های توپوگرافی و فنی و تعیین مختصات جغرافیایی منطقه به شکل طول و عرض جغرافیایی (Y و X) می باشد. هر عکس می بایست واجد توضیحاتی شامل مختصات جغرافیایی و عوارض شاخص منطقه یا نام رسمی و محلی، تاریخ و اطلاعات فردی گیرنده عکس باشد.

بررسی تک تک عناوین پروژه ها با حضور کلیه اعضای کمیته فنی یا محوریت رئیس کمیته فنی و حضور دبیر کمیته فنی و رئیس اداره آموزش و ترویج استان و تکمیل پرسشنامه براساس نظرات کلیه اعضای کمیته فنی توسط دبیر کمیته فنی استان

ورود به سامانه به آدرس <https://bestpractice.frw.ir> توسط دبیر کمیته فنی و ورود اطلاعات پرسشنامه و تایید دبیر کمیته فنی

ورود به سامانه به آدرس <https://bestpractice.frw.ir> توسط رئیس اداره آموزش و ترویج و بازگزاری مستندات (فیلم ۵ دقیقه ای، عکس از تابلو- منطقه - مجری-عکسهای مقایسه ای قبل و بعد از اجرای طرح - تهیه نقشه های توپوگرافی و فنی و تعیین مختصات جغرافیایی منطقه به دو شکل طول و عرض جغرافیایی و تایید اطلاعات

ورود به سامانه به آدرس <https://bestpractice.frw.ir> توسط رئیس کمیته فنی و ویرایش و تایید تهابی رئیس کمیته فنی استان

تایید، رد و یا درخواست اصلاح پرسشنامه و مستندات توسط مدیر سایت در ستاد و تایید تهابی و بازگزاری تهابی در سامانه

پرسشنامه شناسایی، ارزیابی و مستند سازی بهترین تجربیات / دانش بومی در مدیریت پایدار منابع طبیعی و آبخیزداری

عنوان بهترین تجربیات / دانش بومی و سال شروع:

--	--	--	--	--

کد سند: دو رقم سمت چپ شماره کد استان و رقمهای سمت راست شماره سند در استان بوده و با 001 آغاز می شود

1- حق مالکیت معنوی

اگر تمام و یا بخشی از بهترین تجربیات / دانش بومی توضیح داده شده در این قالب تحت پوشش حق مالکیت معنوی برای سازمان، نهاد، فرد، گروه، تشکل رسمی و یا بومی و جوامع محلی می باشد، مشخص کنید:

توضیحی در مورد سازمان، نهاد، فرد، گروه، تشکل رسمی و یا بومی و جوامع محلی صاحب حق بهترین تجربیات / دانش بومی ارائه دهید:

2- طبقه بندی

بهترین تجربیات / دانش بومی ارائه شده را بر اساس نوع عرصه / ارتباط با مأموریت های محوری سازمان جنگلها مراتع و آبخیزداری / و تاثیرات آن در اعمال بهترین تجربیات / دانش بومی طبقه بندی کنید (می توانید چندین گزینه را انتخاب کنید)

کاربری قالب در منطقه مشخص شده: (فقط علامت بزیند)

- جنگل مرتع بیابان حفاظت از عرصه های منابع طبیعی آبخیزداری / آبخوانداری
 توان افزایی جوامع محلی سایر (عنوان درج گردد)

حفاظت و پیشگیری از تخریب:

احیاء:

توسعه:

بهره برداری:

سازگاری با شرایط نامطلوب نظیر خشکسالی / طغیان امراض و آفات / کاهش تولید علوفه و...:

ظرفیت سازی و ارتقاء آگاهی:

مشارکت، همکاری:

کمک به اقدامات مدیریت منابع طبیعی

بهبود وضعیت اقتصادی:	کمک به اهداف توسعه پایدار منابع طبیعی
بهبود سرمایه های اجتماعی نظیر ایجاد و ساماندهی تشکلهای، آموزش، ارتقاء آگاهی و...:	
بهبود وضعیت اکوسیستم های منابع طبیعی:	
اثرات تولیدی و یا بهره وری:	نوع اثرات بهترین تجربیات/ دانش بومی در محدوده استفاده از آن
اثرات اقتصادی – اجتماعی و فرهنگی:	
اثرات زیست محیطی:	
3- تشریح موقعیت و شرایط:	
عکس از نقشه و منطقه	موقعیت مکانی (در صورت وجود نقشه ای ارائه دهید) با gps از اسامی رسمی و محلی برای تشریح این موقعیت استفاده نمایید
اقلیم :	راجع به وضعیت طبیعی محل به اختصار توضیح دهید
خاک :	
توپوگرافی :	
پوشش گیاهی :	
وضعیت منابع آب:	
سطح درآمد :	وضعیت غالب شرایط اقتصادی – اجتماعی مردم ساکن در محل و یا در مجاورت آن
منابع اصلی و فرعی درآمد :	
مالکیت اراضی و حق بهره برداری رسمی و عرفی از منابع طبیعی شامل: زمین / آب / تولیدات مرتع جنگل / گیاهان دارویی و... :	
	بر پایه چه معیار و شاخصهایی بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه شده را اثرگذار در مدیریت پایدار منابع طبیعی و آبخیزداری می دانید

4- تشریح مشکلات (علل مستقیم و غیر مستقیم) و اهداف بهترین تجربیات / دانش بومی

	تشریح مشکلات و چالشهای منطقه در رابطه با مدیریت منابع طبیعی و آبخیزداری
	چالشهایی که توسط بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه شده حل می شود را توضیح دهید.
	اهداف اجرایی بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه شده را مشخص کنید

5- فعالیت ها

	روشهای معمول در رابطه با اهداف و فعالیتهای بهترین تجربیات/ دانش بومی را تشریح کنید
	توضیح مختصر در خصوص تکنیک و روشهای اعمال بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه دهید
	توضیح مختصری راجع به فعالیت های اصلی با توجه به اهداف اجرایی ارائه دهید. فعالیتهای هر هدف اجرایی مشخص شده در بند فوق را بیان نمائید.
	نقاط اشتراک و تفاوت بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه شده و مزایای آن را در مقایسه به با روش های معمول مرتبط بیان کنید

<p>آیا اقدامی در ارتباط با الگو سازی و بهره برداری از بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه شده در طرح های اجرایی مرتبط صورت گرفته است؟ در صورتی که جواب مثبت است تشریح نمایید.</p>	
<p>6- سازمان ها / نقش آفرینان درگیر (همکاری، مشارکت و نقش دست اندرکاران)</p>	
<p>نام و مشخصات تشکلهای، سازمانهای مردم نهاد، تعاونیها، انجمن ها و سایر بخشهای غیر دولتی مشارکت کننده در این تجربه موفق را بیان کنید</p>	
<p>در صورتیکه این تجربه موفق با مشارکت دستگاه های اجرایی دولتی / دیگر انجام شده نام دستگاه های مذکور را ذکر نمایید.</p>	
<p>نقش دست اندرکارانی را که نام بردید (دولتی و غیر دولتی) در برنامه ریزی، و اجرا و پایش و ارزیابی بهترین تجربیات/ دانش بومی ذکر کنید</p>	
<p>7- اثر بخشی</p>	
<p>در مورد اثرات کاربرد بهترین تجربیات/ دانش بومی در منطقه اجرای آن توضیح دهید (دو اثر اولویت دار در زمینه های عنوان شده ذکر شود</p>	

	<p>در مورد دو اثر خارج از محدوده اعمال بهترین تجربیات/ دانش بومی توضیح دهید (اثرات آن در مناطق اطراف مشاهده می شود)</p>
	<p>آیا توجیه اقتصادی و تحلیل هزینه - فایده برای اثرات بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه شده انجام شده است؟ در صورتی که جواب مثبت است توضیح دهید</p>
	<p>آیا اثر بخشی این تجربه موفق و یا دانش بومی را پایدار می دانید؟ در صورتی که جواب بلی است دلایل خود را بیان کنید</p>
8- قابلیت تکرار و تعمیم	
	<p>آیا بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه شده به سایر مناطق بسط داده / معرفی شده است؟ اگر بلی به کجا؟</p>
	<p>آیا دستگاه های دولتی اقدامات حمایتی / تشویقی . ترویجی جهت تعمیم بهترین تجربیات/ دانش بومی ارائه شده را انجام داده اند اگر جواب بلی است نوع اقدامات را تشریح نمایید.</p>

محلّی : <input type="text"/>	به اعتقاد شما بهترین تجربیات / دانش بومی ارائه شده امکان تعمیم با درصدی از سازگاری به منطقه دیگر دارد؟ اگر بلی در چه سطحی؟
استانی: (کدام شهر و شهرها) <input type="text"/>	
ملّی : سایر استانها (کدام استان و استان ها) <input type="text"/>	
منطقه ای : خاورمیانه (کدام کشور یا کشورها) <input type="text"/>	
بین المللی: سایر کشورهای نقاط جهان (کدام کشور یا کشورها) <input type="text"/>	

9- درس آموخته ها

<input type="text"/>	مربوط به منابع انسانی
<input type="text"/>	مربوط به جنبه های مالی
<input type="text"/>	مربوط به جنبه های فنی

10- سایر موارد:

تهیه دو فیلم 5 دقیقه ای شامل درس آموخته ها و تکنیک مورد استفاده شده در تجربه موفق، حداقل چند عکس از جلسه کمیته فنی در خصوص نهایی کردن پرسشنامه، امضا اعضای کمیته فنی، تابلو پروژه در محل طرح، عکس از منطقه الگویی قبل و بعد از اجرای طرح - مجری طرح - تهیه نقشه های توپوگرافی و فنی و تعیین مختصات جغرافیایی منطقه به دو شکل طول و عرض جغرافیایی- هر عکس می بایست واجد توضیحاتی شامل مختصات جغرافیایی و عوارض شاخص منطقه با نام رسمی و محلّی، تاریخ و اطلاعات فردی گیرنده عکس باشد.

نکته مهم

* درس آموخته : مجموع تجربیاتی که نه تنها از طریق موفقیت بلکه از طریق آزمون، خطا و شکست بدست می آید اطلاق می گردد . بهره برداری از درس آموخته ها از انجام دو و چند باره ی خطا جلوگیری می کند و مانع تکرار آن می گردد و به عنوان یک دست آورد قابل بهره برداری بوده و در فرآیند مدیریت دانش مورد توجه می باشد .

• مشخصات دبیر کمیته فنی تکمیل این پرسشنامه:

- نام و نام خانوادگی:
- سمت:
- آدرس محل کار:
- تلفن محل کار:
- پست الکترونیک:
- تاریخ تکمیل پرسش نامه:

این سند در جلسه مورخ کمیته فنی مورد بررسی و تایید قرار گرفت

نام و نام خانوادگی و امضاء اعضاء کمیته فنی: